

Regeringens proposition

1984/85: 99

om ändring i lagen (1980: 1102) om handelsbolag och enkla bolag;

beslutad den 22 november 1984.

Regeringen föreslår riksdagen att anta det förslag som har tagits upp i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringen vägnar

OLOF PALME

STEN WICKBOM

Propositionens huvudsakliga innehåll

Övergångstiden enligt punkten 4 övergångsbestämmelserna till 1980 års lag om handelsbolag och enkla bolag förlängs med två år. Ändringen innebär att frågan om ett bolag som bildats enligt äldre lag är att betrakta som ett handelsbolag eller ett enkelt bolag, intill utgången av år 1987 skall bedömas enligt 1895 års lag om handelsbolag och enkla bolag.

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1980: 1102) om handelsbolag och enkla bolag

Härigenom föreskrivs att punkt 4 övergångsbestämmelserna till lagen (1980: 1102) om handelsbolag och enkla bolag skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

4. Fråga huruvida handelsbolag eller enkelt bolag föreligger skall intill utgången av år 1985 bedömas enligt äldre lag. Enkelt bolag, som från och med den 1 januari 1986 blir handelsbolag, skall ansöka om registrering före nämnda dag.

Föreslagen lydelse

4. Fråga huruvida handelsbolag eller enkelt bolag föreligger skall intill utgången av år 1987 bedömas enligt äldre lag. Enkelt bolag, som från och med den 1 januari 1988 blir handelsbolag, skall ansöka om registrering före nämnda dag.

Denna lag träder i kraft två veckor efter den dag, då lagen enligt uppgift på den har utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

JUSTITIEDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1984-11-22

Närvarande: Statsministern Palme, ordförande, och statsråden Lundkvist, Feldt, Sigurdson, Gustafsson, Leijon, Hjelm-Wallén, Peterson, Andersson, Boström, Göransson, Gradin, Dahl, R. Carlsson, Holmberg, Hellström, Thunborg, Wickbom

Föredragande: statsrådet Wickbom

Proposition om ändring i lagen (1980: 1102) om handelsbolag och enkla bolag

1 Inledning

Lagen (1980:1102) om handelsbolag och enkla bolag (HBL) trädde i kraft den 1 juli 1981. Genom den upphävdes lagen (1895:64 s. 1) om handelsbolag och enkla bolag. I princip gäller den nya lagen även för bolag som har bildats enligt äldre rätt.

Den nya lagen innehåller en ändrad gränsdragning mellan handelsbolagen och de enkla bolagen. Ändringen innebär att användningsområdet för enkla bolag har minskat jämfört med vad som gällde tidigare. Beträffande bolag som har bildats enligt äldre rätt gäller emellertid att frågan om ett handelsbolag eller ett enkelt bolag föreligger skall intill utgången av år 1985 bedömas enligt den äldre lagen (se punkten 4 övergångsbestämmelserna till den nya lagen).

1980 års företagsskattekommitté (B 1979:13) har bl. a. i uppdrag att se över skattereglerna för handelsbolag. På grund av mellankommande arbetsuppgifter har kommittén först under hösten 1984 kunnat påbörja översynen. Detta har aktualiserat frågan om en förlängning av den nämnda övergångstiden.

Sveriges fiskares riksförbund har i en skrivelse till mig den 10 oktober 1984 begärt att yrkesfiskarna ges möjlighet att driva fiskeverksamhet som enkelt bolag. Skrivelsen bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga*.

2 Föredragandens överväganden

Mitt förslag: Övergångstiden enligt punkten 4 övergångsbestämmelserna till lagen (1980: 1102) om handelsbolag och enkla bolag (HBL) förlängs med två år. Ändringen innebär att frågan om ett bolag som bildats enligt lagen (1895: 64 s. 1) om handelsbolag och enkla bolag är att betrakta som ett handelsbolag eller ett enkelt bolag, intill utgången av år 1987 skall bedömas enligt 1895 års lag.

Bakgrund till mitt förslag: Handelsbolaget utmärks av att det är en juridisk person, vilket bl. a. innebär att borgenärerna har företräde till bolagsförmögenheten framför bolagsmännens privata borgenärer. Bolagsmännen ansvarar solidariskt för de förbindelser som ingås på bolagets vägnar.

Det enkla bolaget däremot är inte någon juridisk person. I det enkla bolaget svarar en bolagsman i princip endast för förpliktelser på grund av avtal som han själv har deltagit i.

Enligt 1895 års lag förelåg ett handelsbolag, om bolaget hade gemensam firma och bokföringsskyldighet skulle ha förelegat beträffande verksamheten enligt 1929 års bokföringslag.

Enligt huvudregeln i 1 kap. 1 § första stycket HBL föreligger ett handelsbolag, om två eller flera har avtalat att gemensamt utöva näringsverksamhet i bolag.

Något krav på gemensam firma uppställs alltså inte längre för att ett handelsbolag skall anses föreligga. Slopandet av detta krav torde emellertid inte ha någon nämnvärd betydelse för gränsdragningen mellan handelsbolag och enkla bolag.

Den nämnda handelsbolagsdefinitionen i HBL innebär vidare att ett handelsbolag föreligger så snart den verksamhet som bolagsmännen har avtalat att utöva gemensamt är att hänföra till näringsverksamhet. Det behöver således inte längre vara fråga om något av de slag av näringsverksamhet som räknas upp i 1929 års bokföringslag. Detta betyder en i förhållande till 1895 års lag avsevärd utvidgning av användningsområdet för handelsbolagen och en motsvarande inskränkning för de enkla bolagen.

Lagutskottet anförde i sitt av riksdagen godkända betänkande LU 1980/81: 4 (s. 6) att det, med hänsyn till att insynen och kontrollen liksom även borgenärsskyddet är väsentligt bättre i ett handelsbolag än i ett enkelt bolag, är angeläget att näringsverksamhet i annat bolag än aktiebolag bedrivs som handelsbolag.

Den nyssnämnda huvudregeln om vad som är handelsbolag gäller emellertid inte i fråga om verksamhet som medför skyldighet att föra räkenskaper enligt jordbruksbokföringslagen (1979: 141), (se 1 kap. 1 § andra stycket HBL). Detta innebär att om två eller flera fysiska personer eller

dödsbon har avtalat att i bolag utöva näringsverksamhet inom jord- eller skogsbruk så föreligger inte ett handelsbolag utan ett enkelt bolag (se 1 kap. 3 § HBL). Särbehandlingen av jord- och skogsbruk i förhållande till annan näring beror bl. a. på att den verksamhet som bedrivs på jordbruksfastighet i allmänhet är av mindre omfattning (se prop. 1979/80: 143 s. 40).

Eftersom HBL även gäller för bolag som har bildats enligt äldre rätt, innebär HBL:s bestämning av begreppet handelsbolag att vissa verksamheter som tidigare har drivits som enkelt bolag omvandlas till handelsbolag.

Enligt förarbetena till HBL (prop. 1979/80: 143 s. 38) kan vissa olägenheter övergångsvis uppkomma i enskilda fall, om en verksamhet som har anpassats efter de skatteregler som gäller för ett enkelt bolag i fortsättningen skall anses utövad i handelsbolag. Lagstiftaren har därför funnit det skäligt att delägarna i ett näringsdrivande enkelt bolag ges en viss övergångstid för att inrätta sig efter den nya ordningen. Enligt punkten 4 övergångsbestämmelserna till HBL skall således den nya gränstragningen mellan handelsbolag och enkla bolag först efter utgången av år 1985 gälla för bolag som har bildats före den nya lagstiftningens ikraftträdande den 1 juli 1981.

Skälen för mitt förslag: Grunden för punkten 4 övergångsbestämmelserna till HBL är alltså att vissa skattemässiga olägenheter kan uppkomma i enskilda fall, om en verksamhet som har anpassats efter de skatteregler som gäller för ett enkelt bolag i fortsättningen skall anses utövad i handelsbolag.

En skattemässig skillnad mellan handelsbolaget och det enkla bolaget är att endast handelsbolaget träffas av de särskilda regler som enligt 35 § 1 a mom. kommunalskattelagen (1928: 370) gäller för fåmansbolag.

En annan skattemässig skillnad gäller avskrivningar och nedskrivningar. Handelsbolaget taxeras visserligen inte särskilt utan inkomsten delas upp på delägarna. Trots detta behandlas dock handelsbolaget i viss mån som en skatterättslig enhet, vilket visar sig bl. a. däri att dess bruttointäkter och kostnader redovisas för sig och att endast nettointäkterna överförs på bolagsmännen. En följd av detta är att avskrivningar och nedskrivningar skall ske hos handelsbolaget och inte hos dess delägare. Bolagskonstruktionen har däremot i princip inte någon skatterättslig betydelse då det gäller enkla bolag. Man har därför för dessas del i praxis accepterat att delägarna använder skilda avskrivnings- och nedskrivningsmetoder. (Beträffande de skattemässiga skillnaderna mellan handelsbolag och enkla bolag se närmare prop. 1979/80: 143 s. 37.)

Vid tillkomsten av HBL förutsattes att 1980 års företagsskattekommitté (B 1979: 13) skulle se över skattereglerna för handelsbolag (se nämnda prop. s. 38). I propositionen underströks att målsättningen för företagsskattekommittén är att beskattningsreglerna för handelsbolag skall få en

sådan utformning att denna företagsform kan användas på ett ändamålsenligt sätt av framför allt mindre och medelstora företag. Mot den bakgrunden ansågs inte de i propositionen berörda skillnaderna i skattehänseende mellan handelsbolagen och de enkla bolagen utgöra ett tillräckligt skäl för att avstå från en sådan gränsdragning mellan handelsbolag och enkla bolag som av andra skäl var önskvärd.

Som inledningsvis nämnts har företagsskattekommittén först under hösten 1984 påbörjat översynen av skattereglerna för handelsbolag. Översynen beräknas kräva ungefär ett års arbete från kommitténs sida.

Med hänsyn till vad jag nu har anfört anser jag det skäligt att övergångstiden förlängs med två år när det gäller gränsdragningen mellan sådana handelsbolag och enkla bolag som har bildats enligt äldre rätt.

Genom den föreslagna förlängningen av övergångstiden tillgodoses i viss mån önskemålen från Sveriges fiskares riksförbund (se bilaga). Däremot är jag inte beredd att nu föreslå någon ändring av reglerna i sak i HBL om gränsdragningen mellan handelsbolag och enkla bolag. Den frågan kan det emellertid finnas anledning att återkomma till i ett senare sammanhang.

3 Upprättat lagförslag

I enlighet med vad jag nu har anfört har inom justitiedepartementet upprättats ett förslag till lag om ändring i lagen (1980: 1102) om handelsbolag och enkla bolag.

Förslaget har upprättats i samråd med chefen för finansdepartementet.

Med hänsyn till att den föreslagna lagändringen inskränker sig till en förlängning av övergångstiden finns det enligt min mening inte något behov av att inhämta lagrådets yttrande över förslaget.

4 Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att anta förslaget.

5 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att anta det förslag som föredraganden har lagt fram.

Statsrådet och chefen för
Justitiedepartementet

Nya regler för enkla bolag

Regeringen föreslog i proposition 1979/80: 143 en ny lagstiftning om handelsbolag m. m. Lagen trädde i kraft den 1/7 1981 och övergångstiden gäller till utgången av 1985.

I propositionen sägs att

”Bland nyheterna märks en ändrad gränsdragning mellan handelsbolagen och de enkla bolagen, som i princip innebär att ett handelsbolag skall anses föreligga så snart en näringsverksamhet utövas i bolagsform. Utrymmet för de enkla bolagen minskas alltså.”

Ur lagtexten (SFS 1980: 1102) kan läsas i 1 kap. 1 § att

”Ett handelsbolag föreligger, om två eller flera har avtalat att gemensamt utöva näringsverksamhet i bolag. Första stycket gäller inte i fråga om verksamhet som medför skyldighet att föra räkenskaper enligt jordbruksbokföringslagen (1979: 141).”

Alltså kan fysiska personer som avtalat att i bolag driva jordbruk eller skogsbruk, fortfarande ha enkelt bolag.

Fiskeriverksamhet kan f. n. bedrivas i följande företagsformer:

1. Enskild firma En person driver viss verksamhet. Registrerings- skyldighet föreligger om det hade förelegat bokförings- skyldighet enl. 1929 års bokföringslag.
2. Enkelt bolag Två eller flera har avtalat att utöva verksamhet i bolag utan att handelsbolag föreligger. Näringsverksamhet får inte drivas av enkelt bolag enl. ny lag om handelsbolag.
3. Partrederi Liknar enkelt bolag men regleras av bestämmelserna i sjölagen.
4. Handelsbolag Två eller flera har avtalat att gemensamt utöva näringsverksamhet i bolag. Bolagsmännen är gemensamt ansvariga för handelsbolagets skulder.
5. Kommanditbolag Handelsbolag med begränsat ansvar för någon av delägarna.
6. Aktiebolag Regleras av aktiebolagslagen.

Fiskeverksamhet drivs i normalfallet av två bolag, dels ett enkelt bolag (fiskelaget) som driver fisket och dels ett partrederi (båtlaget) som äger och tillhandahåller fiskebåten.

Två fiskelag kan gå samman i ett flyttråslag eller vadlag. Ett vadlag kan t. ex. av den gemensamma inkomsten hänföra 50% till manslotten, 20% till en fiskebåt, 15% till den andra fiskebåten, 10% till lysbåt och 5% till vaden.

Partrederi föreligger enligt Sjölagen § 40 om flera överenskommit att under delad ansvarighet gemensamt driva sjöfart med eget fartyg. Med sjöfart avses även fiske. Det måste även finnas ett avtal om partrederi som registreras på fartyget. Endast delägarna i båten kan ingå i partrederiet. Partrederi är undantagna från de nya reglerna och får alltså finnas kvar även efter 1985.

Det kan finnas fall där fiskare har registrerats som ägare till fartyget, men där partrederiavtal saknas. Där föreligger alltså inte företagsformen "partrederi". De torde utgöra enkelt bolag. Om ett sådant enkelt bolag registrerar ett partrederiavtal uppstår ett partrederi. Men det innebär också ändring av företagsform. Huruvida båtlaget verkligen har utgjort ett partrederi har tidigare inte funnits anledning att undersöka, då skattereglerna har varit desamma för partrederi och enkelt bolag.

Den nya lagstiftningen medför dels övergångsproblem och dels mer långsiktiga problem.

Övergångsproblem

Nuvarande enkla bolag skall enligt den nya lagstiftningen upplösas och omvandlas till handelsbolag. Vid byte av företagsform anses normalt ny förvärvskälla uppkommen. Enligt lag om allmän investeringsreserv § 11 d, skall investeringsreserver återföras till beskattning om förvärvskällan har överlåtit eller verksamheten har upphört. Om investeringsreserven återförs till beskattning enligt § 11 tillkommer ett särskilt tillägg på 30 % av det återförda beloppet (vissa undantag finns för yrkesfiskare). Riksskatteverket kan, om synnerliga skäl föreligger, medge befrielse från det särskilda tillägget.

Det föreligger alltså stor risk att yrkesfiskare tvingas återföra investeringsreserven, som finns kvar vid utgången av 1985, till beskattning med ett tillägg på 30 %.

Långsiktiga problem

Det enkla bolaget har varit synnerligen väl lämpat för fiskeverksamheten genom det s. k. lottsystemet, som ger båtägare och manskap en fördelning av fångstresultatet efter varje fiskeresor och som fördelar riskerna inom hela båt- och fiskelaget.

Vid en övergång till handelsbolag uppkommer flera olägenheter.

In- och utträde ur fiskelaget

Ett fiskelag kan bestå av 2–14 personer. I många fall utgörs fiskelagen av samma personer under längre tid. Ersättare måste dock anskaffas vid sjukdom och annan frånvaro. I andra fall sker även normalt stor omsättning av personer i fiskelaget.

För viss typ av fiske t. ex. skarpsillfiske, bildas bolag för enstaka säsonger. Mellan fiskesäsongerna bedrivs annat fiske.

Nyttillträdande medlemmar i fiskelaget måste, om det drivs som handelsbolag, gå in som delägare i handelsbolaget eller bli anställda i handelsbolaget. Vid delägarskap krävs en värdering av handelsbolaget, som är en juridisk person med egna tillgångar och skulder samt registrering av ny delägare. Vid anställningsförhållande uppstår en för fisket ny kategori som deltar i fiskeverksamheten på andra villkor än delägarna i fiskelaget.

Det måste mycket eftertryckligt framhållas att det närmast är en förutsättning för fiskeverksamhet att alla deltar på samma villkor och är villiga att gemensamt dela de risker som föreligger vid fiskeverksamhet.

Avsättning till investeringsreserv

I ett enkelt bolag göres avsättning till investeringsreserv för den enskilde fiskaren. Den enskilde fiskaren kan använda sin investeringsreserv till t. ex. anskaffning av fartyg eller del i fartyg.

I ett handelsbolag sker avsättningen i bolaget. Fiskare blir delägare i handelsbolag som då eventuellt kan ha investeringsreserver. Den enskilde fiskaren kan inte utnyttja handelsbolagets investeringsreserv för inköp av fiskebåt. Handelsbolaget kan utnyttja sin eventuella investeringsreserv endast efter samtycke av samtliga delägare.

Konsekvensen torde bli att ett fiskelag som drivs som handelsbolag inte har någon anledning att göra avsättning till investeringsreserv och att den framtida rekryteringen av nya båtägare avsevärt försvåras.

Den möjlighet som nu föreligger för enskild fiskare att utnyttja investeringsreserven i inkomstutjämnande syfte kommer att bortfalla när fisket bedrivs i handelsbolag.

Speciella regler för handelsbolag

Delägare i handelsbolag blir gemensamt ansvariga för bolagets skulder.

Försäljning av andel i handelsbolag beskattas enligt realisationsvinstreglerna. På andel i handelsbolag får avdragsgilla avskrivningar inte göras.

Sammanfattning

Som framgår av ovanstående kommer de nya bestämmelserna att innebära stora problem för yrkesfisket. Vi har en företagsstruktur som mer än jordbrukets är anpassad att drivas i enkelt bolag. Det finns därför starka skäl till att fiskets utövare får samma undantagsmöjlighet som jordbrukarna.

Styrelsen för Sveriges Fiskares Riksförbund har därför beslutat begära att yrkesfiskare erhåller samma undantag som jordbrukare från den nya lagstiftningen och därmed ges möjlighet att driva fiskeverksamhet som enkelt bolag.

Göteborg den 10 oktober 1984

**SVERIGES FISKARES
RIKSFÖRBUND**

Jens Eriksson

